

Scris de adrian.severin pe 17 august 2022, 09:59

SUA si problema taiwaneza (I)

Zornaitul armelor in stramtoarea Taiwan, amplificat de vizita surprinzatoare (ca sa nu zicem, provocatoare) a presedintei Camerei Reprezentantilor SUA, Nancy Pelosi, la Taipei, m-a determinat sa caut a intelege cum vad americanii, adica, mai precis, America profunda, dar si informata, problema taiwaneza, dincolo de discursul oficial si propaganda mediatica. In acest sens, m-am adresat unora dintre cunostintele mele din SUA. Este vorba despre persoane nascute si educate in SUA, apartinand nivelului superior al clasei mijlocii, care au lucrat sau lucreaza pentru administratia americana, in serviciul extern american, pentru comunitatea de informatii americana, ori in mediile academice americane. Intrebarea mea viza bazele politicii SUA in relatia cu Taiwanul. SUA se arata gata sa sacrifice pacea lumii pentru a perpetua separarea Taiwanului de China continentală (cam tot asa cum arunca omenirea in razboi pentru apararea frontierelor ucrainene trasate de Stalin si Hruscirov). Cu ce scopuri? Cu ce argumente? Cu ce pretexte? Cu ce drepturi? Cu ce sperante? Iata rezultatul acestui dialog.

ARGUMENTUL ISTORIC

Pentru interlocutorii mei americani nu exista nici un dubiu ca, din punct de vedere politic, in prezent Taiwanul este parte a Chinei. Atat de mult este acest fapt in afara disputelor incat insasi Nancy Pelosi, la intoarcerea din Taiwan, a declarat ca neindoielnic „China este una din cele mai libere tari din lume”. (Cu siguranta aceasta nu se dorea a fi un compliment neasteptat adresat Beijingului, cat expresia convingerii adanc sadite in subconstientul distinsei doamne ca Taiwanul este China.)

Acestea fiind spuse, se apeleaza la mult folositorul termen diplomatic anglo-american *however*

(„si totusi...”) pentru a se preciza ca istoria Taiwanului este ceva mai complexa. De fapt, Taiwanul nu ar fi chiar atat de ... chinez sub aspect etno-cultural si istoric. Cam la fel cum, pentru Presedintele rus Vladimir Putin, nici Ucraina, granituita de si in cadrul URSS, nu este chiar atat de ucraineana. Cu referire la aceste discursuri, dintre care **alliance oblige** – noi numai pe cel putinian il respingem, trebuie totusi sa observam ca in timp ce Republica Socialista Sovietica Ucraineana a fost un proiect politic sovietic lipsit de orice legatura cu criteriul national (daca nu chiar potrivit acestuia), Taiwanul a fost un proiect politic american asezat tocmai pe baze nationale (chineze).

Potrivit istoricilor americani, in care avem incredere prin ipoteza, insula a fost pana la sfarsitul celui de al Doilea Razboi Mondial fie in mare parte autonoma (de cele mai multe ori) fie sub control japonez (timp de 50 de ani); cu alte cuvinte, foarte putin sau deloc sub controlul Chinei continentale. Asadar, pana in prezent, Taiwan a avut mereu sisteme de guvernare foarte diferite de cel din China continentală.

inainte de Dinastia Qing, ultima mare dinastie inainte de proclamarea republicii, instalata prin 1636 (aproximativ cu 400 de ani in urma), China (mai exact, suveranul chinez) nu avea control efectiv asupra Taiwanului. Insula fusese ocupata de colonistii olandezi, aflati in concurenta cu cei portughezi si francezi. Nu se poate ignora, insa, ca aceasta ocupatie a stimulat, firesc, venirea a zeci de mii de tarani chinezi din Fujian. Colonistii aveau nevoie de forta de munca.

Daca ne gandim ca in aceeasi perioada, pe continent, imperiile coloniale europene (cel britanic mai presus de toate) exercitau o putere de facto asupra Regatului de Mijloc, rupand din trupul sau teritorii importante (Hong Kong, Macao) administrate dupa complet alte sisteme decat cel traditional chinez, urmand rationamentul aplicat Taiwanului, am putea ajunge la concluzia ca nici China continentală nu este cu totul... chineza (sic!).

Dar tot pe atunci, cand olandezii ocupau Taiwanul, iar, mai tarziu, cand dinastia Qing exercita controlul asupra Taiwanului (anexat formal in 1661, pentru a fi integrat in prefectura Fujian), SUA era o suma de colonii ale Angliei. O Anglie cucerita anterior de un print venit din Franta, Wilhelm / Guillaume de Normandia. Deci, nici America nu este chiar americana si nici Anglia nu este chiar engleza (sic!)?! Cand vrei sa fortezi istoria pentru a-ti argumenta politica este usor sa devii ridicol.

ARGUMENTUL ETNIC

Istoricii americani ne mai spun ca, pe deasupra, Taiwanul nu avea o populatie chineza din punct de vedere etnic. Ce inseamna, insa, etnia chineza? Ce inseamna sa fii chinez? intrebare valabila si pentru americani sau ucraineni. Raspunsul la asemenea intrebari difera de la caz la caz. in ceea ce priveste China, trebuie spus ca poporul chinez este compus din mai multe grupuri etno-culturale (principala fiind etnia han), cu caracteristici distincte din punct de vedere antropologic, dar totodata avand suficiente elemente comune pentru a fi asemenea ramurilor crescute din acelasi trunchi. Indubitabil, din punct de vedere etnic, natiunea chineza este mai coerenta decat cea americana. (De mentionat ca insusi termenul „natiune” continua sa fie controversat.)

Ca roman, imi vine greu sa accept faptul ca ocupatia coloniala / imperiala a unui teritoriu pentru o anumita perioada de timp, oricat de lunga ar fi, exclude populatia care il locuieste de la a face parte din grupul etno-cultural, respectiv din natiunea culturala, de care este legata prin trasaturi esentiale precum si prin „logica” implacabila a geografiei, si care, in majoritate isi doreste o organizare politica unitara, intrucat aceasta este cea mai adecvata spre a-i promova interesele in lume. Daca ar fi asa nici transilvanenii, nici moldovenii, nici valahii, ca sa nu mai vorbim de dobrogeni, nu ar fi romani si statul roman unitar ar fi un simplu proiect artificial, oricand susceptibil de „legitima” dezintegrare. Iata riscurile tentatiei prietenilor americani de a interpreta istoria lumii prin prisma exceptionalismului istoriei SUA, ca federatie de foste colonii autodeterminate nu numai prin separarea de fostele imperii coloniale, ci si prin exterminarea populatiei bastinase (adevarat genocid).

Controlul pe care China continentală l-a stabilit asupra Taiwanului in timpul dinastiei Qing a fost slab (cum ar fi putut fi altfel in conditiile comunicarii limitate de nivelul tehnologiei din secolele XVII si XVIII?), acesta fiind guvernata ca regiune autonoma. Adica la fel cum, in siajul acestei traditii, isi propune si RP Chineza sa o faca, dupa reunificare. La un moment dat se pare ca imparatii Qing au vrut chiar sa transfere insula inapoi sub control olandez (nu american). Sa fie asta o solutie si azi?

Dinastia Qing a mentinut controlul doar asupra aproximativ unei jumatati a insulei, cu accent pe regiunile portuare de coasta, care au servit drept puncte comerciale utile la fel cum fusesera si pentru olandezi, populatia de „indigeni taiwanezi” ramanand sa traiasca liber pe vastul teritoriu muntos din interior.

Ce inseamna asta? Ca restul teritoriului a fost un alt stat cu o alta suprastructura politica? Istoria unui asemenea stat este complet necunoscuta. Lucrurile s-au petrecut desigur cam tot asa cum s-a intamplat cu teritoriile amerindienilor, pana cand expansiunea colonilor europeni a acoperit intregul teritoriu de azi al SUA; sau cum se petrec azi cu teritoriile cvasi nelocuite din nordul Canadei. Sunt consemnate ciocniri intre indigeni si chinezii veniti masiv de pe continent sub efectul politicii de sinizare masiva adoptata de imparatii Qing, dar acestea nu erau razboaie inter-statale, necum nationale, ci firesti lupte tribale.

Cine au fost acesti „indigeni taiwanezi” si unde sunt urmasii lor? Cel mai probabil, asa cum s-a intamplat in cazul tuturor insulelor din apropierea continentului, popularea a avut loc prin deplasarea unor comunitati de pescari de pe continent. Daca in preistorie vor fi fost triburi de nativi taiwanezi este posibil ca ei sa fi disparut striviti de valul timpului asa cum au disparut hititii, cannaneenii, incasii etc. Oricum, acestia vor fi alcatuit unul dintre triburile apartinand marii familii chineze, prin integrarea carora s-a format natiunea culturala chineza, cu pluralitatea ei interna existenta si azi.

in fine, cine a lucrat pentru cei care au controlat politico-administrativ insula (puterile coloniale europene sau dinastia imperiala chineza), in masura in care bastinasii s-au retras in munti? Fara indoiala chinezii han din paturile muncitoare care au venit pe insula, fie fortati fie din proprie initiativa. Asadar, cat de chinezi sunt locuitorii Taiwanului? Totul spune ca sunt.

TRATATUL CHINO-JAPONEZ DIN 1895

Chiar daca pentru multi istorici nu este clar cui a apartinut Taiwanul in epoca premoderna (pe cand in Europa domneau complicatele relatii de vasalitate de tip feudal, iar America se desprindea treptat de statutul sau colonial), este indubitabil ca in secolul XIX, mai exact in 1895, la capatul unui razboi chino-japonez, insula este cedata Japoniei (Tratatul de la Shimonoseki). Cedata nu de catre Olanda sau SUA, ci de catre China, care nu o putea ceda daca nu o avea. Taiwanul a devenit, astfel, pentru 50 de ani, prima colonie a Japoniei; care a incercat din greu sa faca din el o vitrina a virtutilor guvernarii coloniale, dezvoltand infrastructura si serviciile. Desi, cum era de asteptat, a avut loc o agresiva politica de niponizare a populatiei locale de origine chineza, numai un mic procent a optat pentru a se refugia pe continent.

Initial, japonezii s-au confruntat cu probleme normale tinand de dificultatile de adaptare a populatiei locale la un nou regim politic, dificultati amplificate de diferentele intre identitatea culturala a ocupantului si cea a supusilor. Cei din urma pot fi numiti taiwanezi numai intrucat locuiau pe insula, dar nu puteau fi decat chinezi sositii acolo odata cu fostele administratii chineze care nu aveau cum sa procure mana de lucru decat de pe continent. Ei au ramas pe loc, cum s-a intamplat totdeauna, dupa retragerea administratiei chineze si inlocuirea ei cu cea japoneza. Aceasta explica si de ce japonezii au oferit intregii populatii a insulei trei ani pentru a decide individual daca doresc sa se mute pasnic pe continent sau sa ramana sub stapanire japoneza. In cele din urma, doar 10.000 de chinezi-taiwanezi din cateva milioane au ales sa fie relocati in China continentală.

in timpul celui de-al Doilea Razboi Mondial, chinezii ramasi au luptat, zice-se, de bunavoie ca membri ai armatei japoneze. Ceea ce nu inseamna, totusi, ca au devenit japonezi. Pe de alta parte, dupa cedarea insulei, sute de mii de coloni japonezi sunt adusi in Taiwan, cultura si religia populatiei locale (chineza) fiind interzise, iar chinezii taiwanezi fiind obligati sa adopte nume japoneze.

Ce sunt locuitorii Taiwanului de azi sub aspect cultural? Chinezi niponizati si apoi resinizati, urmasi ai pescarilor primitivi chinezi care au populat insula mixati cu o populatie locala greu identificabila, dar probabil facand parte din marea familie culturala chineza (care, desi nu prea se recunoaste, a influentat si cultura japoneza si pe cea coreeana), sau ce? O discutie fascinanta in meandrele careia unii vor sa gaseasca argumente pentru negarea tezei unei „singure Chine”.

O doamna de varsta a treia din Strasbourg mi-a povestit odata cum si-a schimbat de patru ori tara desi toata viata locuise la aceeasi adresa. Explicatia era aceea ca de-a lungul vietii ei Alsacia a trecut de mai multe ori de la un stat la altul (Franta si Germania). Doamna se nascuse pe cand Alsacia se gasea sub suveranitate germana, dupa care a devenit franceza, apoi iarasi germana, pentru ca, in urma sa apartina din nou Frantei. Ce nationalitate are persoana in cauza? Niciodata nu a fost intrebata pentru ce opteaza. A preluat nationalitatea teritoriului. Cui i se cuvine acel teritoriu? **Good question!**

Desigur, principiul nationalitatii functioneaza, dar atunci cand este vorba despre autodeterminare, iar nu despre geopolitica; in conditiile in care promovarea agendelor geopolitice depinde de raporturile de putere. De aceea nimeni nu isi pune intrebarile formulate anterior in legatura cu Alsacia. De ce le-am pune apropo de Taiwan? Pentru ca putem? Oare!?

CONFERINTA DE LA CAIRO (1943): TAIWANUL ESTE „RESTITUIT” ... CHINEI

Taiwanul a ajuns sub un puternic control chinez cand fortele Kuomintang (KMT), sub conducerea lui Chiang Kai-Shek, s-au retras acolo, invinse de fortele comuniste ale lui Mao, curand dupa sfarsitul celui de-al Doilea Razboi Mondial.

in timpul Conferintei de la Cairo (1943), Marea Britanie si SUA au ajuns la un acord cu Chiang Kai-Shek, aliat in lupta impotriva Japoniei, potrivit caruia Taiwanul urma sa redevina oficial parte a Chinei odata ce razboiul va fi fost castigat. in consecinta, in 1948, insula a fost predata KMT ca o recompensa pentru contributia chinezilor la infrangerea japonezilor, dar si, vreau sa cred, ca o recunoastere a legitimitatii revendicarilor chineze cu privire la ea, bazate pe trecutul istoric si pe compozitia etnica a populatiei. insasi formula folosita de SUA si UK, care recurge la cuvantul „restituire”, sugereaza ca actul respectiv a fost socotit de cele doua puteri anglo-saxone invingatoare in razboi si ca un act de dreptate.

Desigur istoria actualului stat chinez si a granitelor sale, cu ori fara Taiwan ca parte a sa, este complicata. Ca europeni intelegem mai bine decat americanii acest lucru, intrucat asemanarile sunt mult mai ample. Ceea ce intereseaza, insa, pentru dezbaterile de astazi, este nu istoria foarte veche, ci aceea care incepe din momentul incheierii celui de-al Doilea Razboi Mondial; moment coincizand cu trasarea actualelor frontiere internationale si cu nasterea actualului drept international, respectiv edificarea actualei ordini internationale pe buna dreptate numita (mai ales atunci cand vine vorba despre regiunea Asia-Pacific) „pax americana”. Se pare ca, nemaiputand sa isi mentina suprematia in cadrul si prin respectarea regulilor acestei ordini, SUA este gata sa o sacrifice daca astfel poate ramane unica superputere globala.

Desi profund corupt, regimul lui Chiang Kai-Shek era aliatul SUA; si vorba americana potrivit careia „ticalosii nostri sunt mai buni decat ticalosii lor” este bine-cunoscuta. Era limpede ca Taiwanul facea obiectul unei dispute istorice intre China si Japonia. Cam tot asa cum Transilvania era obiect al disputei dintre Romania si Ungaria. SUA a transat-o pe cea dintai in favoarea Chinei, iar cea de a doua a fost transata, in special prin interventia URSS (ultimul cuvint a fost al lui Stalin) in favoarea Romaniei. Nu se poate spune, insa, ca numai argumentul politic a fost in joc. in ambele cazuri a jucat argumentul culorii nationale a teritoriului in discutie, care a conferit legitimitate doleantelor chineze, respectiv romane.

Iata de ce, simpatiile japoneze din ultimele decenii pentru miscarile independentiste taiwaneze (Premierul japonez Shinzo Abe, de curand asasinat in conditii neclare, a fost un campion in acest sens) au parfum de revizionism si iredentism. Sa isi modifice oare SUA, partenerul strategic al Romaniei, din ratiuni de oportunism geopolitic pozitia cu privire la drepturile suverane ale Chinei asupra Taiwanului? Daca ar fi asa, aceasta ar da o lovitura mortala congruentei intereselor strategice romanesti si americane. Aceasta cu atat mai mult cu cat anumite puteri europene, membre NATO si protagoniste ale UE, nu isi ascund simpatiile pentru autonomismul si secesionismul transilvan. Bucurestiul este obligat sa clarifice la Washington aceste aspecte.

(Va urma)

ADRESA: <http://crct.ro/nA20>